



## ارزیابی استفاده از مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی محیطی و تأثیر آن بر احساس امنیت ساکنان مناطق پیراشهری مورد: شهر بنجار

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۶/۱۷

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۳/۲۱

صفحات: ۹۱-۱۰۶

غلامعلی خمر؛ استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه زابل، زابل، ایران.  
مهدی مباشری؛ دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

فضاهای شهری یکی از تأثیرگذارترین عوامل در هدایت الگوهای رفتار فردی و اجتماعی افراد هستند. تمامی رفتارهای انسان در فضاهای معینی شکل می‌گیرد که بستر رفتار به شمار می‌آیند. از سوی دیگر، با افزایش رشد شهرنشینی در بسیاری از نواحی ایران، مشکلات و نارسایی‌های زندگی شهری افزوده شده است، از جمله این مشکلات می‌توان به افزایش جرم و جنایت در مناطق پیراشهری اشاره نمود. لذا، هدف مطالعه حاضر، ارزیابی استفاده از مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی محیطی و تأثیر آن بر احساس امنیت ساکنان مناطق پیراشهری (مورد مطالعه: شهر بنجار) است. این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش تحقیق توصیفی و تحلیلی است. داده‌های مورد نیاز تحقیق به روش اسنادی-میدانی (پرسشنامه و مشاهده) گردآوری شده است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار SPSS، و مدل‌های FARAS و FANP، استفاده شد. نتایج آزمون تی، با توجه به مقدار میانگین به دست آمده در تمامی مؤلفه‌های مطرح شده، نشانگر کم‌رنگ بودن مؤلفه‌های طراحی محیطی در پیشگیری از جرم در منطقه پیراشهری بنجار است. نتایج آزمون‌های رگرسیون و تحلیل مسیر، نشان داد، بین مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی منطقه پیراشهری بنجار و احساس امنیت ساکنان، ارتباط معنادار و مثبت وجود دارد و در تمامی مؤلفه‌ها تأثیر مستقیمی بر افزایش احساس امنیت ساکنان دارد. در نهایت نتایج رتبه‌بندی مؤلفه‌های طراحی محیطی در پیشگیری از جرم و احساس امنیت ساکنان منطقه پیراشهری بنجار با استفاده از مدل‌های FARAS و FANP، نشان داد، مؤلفه حمایت از فعالیت‌های اجتماعی با مقدار k به دست آمده (۰/۴۹۰) در اولویت اول قرار می‌گیرد.

### چکیده

### واژه‌های

### کلیدی:

طراحی محیطی،  
مؤلفه‌های پیشگیری  
از جرم، مناطق  
پیراشهری، احساس  
امنیت، بنجار.



در میان عوامل کلیدی اثرگذار بر کیفیت زندگی و برتری جوامع، امنیت به‌عنوان خواسته‌ای حیاتی برای تداوم مدنیت و کنترل ترس، از اهمیتی دوچندان برخوردار است. به‌عبارت‌دیگر، به‌حداقل رساندن خطر برای کاهش ترس از جرم، زمانی که امنیت کاربر مدنظر باشد، در اولویت قرار دارد (Tseng, 2006: 4-21). ترس از جرم نیروی واقعی و قوی است که می‌تواند به زندگی مردم شکلی خاص بخشد (Colquhoun, 2004: 7)، و پیامدهای ناخوشایندی برای افراد داشته باشد؛ ترس از جرم می‌تواند اجتماعات را تجزیه کند و توان مقابله‌ی اثربخش با فعالیت‌های مجرمانه را کاهش دهد. اشاعه ترس از جرم منجر به رفتارهایی می‌شود که بر هم‌زنده کل اجتماع است (احمدی و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۶). مؤلفه امنیت اشاره به جرائم علیه اشخاص و اموال آن‌ها دارد که در صورت عدم تأمین شرایط پیشگیری‌کننده، اموال و جان حاضران، عابران و ناظران را به‌صورت بالقوه و بالفعل تهدید خواهد نمود. یک فضای شهری امن در معنای کامل آن شامل هر دو مؤلفه فوق‌الذکر می‌شود و شرایطی که از فصل مشترک این دو به وجود آید را می‌توانیم به‌عنوان فضای شهری امن توصیف کنیم. بنابراین فضای شهری امن در مقابل فضای شهری ناامن قرار می‌گیرد. ناامنی از دو جنبه عینی و ذهنی مطرح می‌گردد. عینی شامل ناامنی از جمله سرقت، قتل و غیره است و ناامنی ذهنی شامل قضاوت در خصوص امنیت یک مکان است (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۰۷). منظور از فضای شهری امن تأمین احساس آرامش و آسایش داخل بناهای مسکونی در فضاهای شهر است (امیری‌احمدی، ۱۳۷۸: ۱۵). بنابراین، امروزه با توجه به رواج ناامنی‌های اجتماعی، موضوع امنیت، ضرورت یافته است. باوجوداینکه مسئله امنیت در هر جامعه مقوله‌ای پیچیده و دارای ابعاد متنوع و متعدد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی است (صدرالسادات و همکاران، ۱۳۹۷: ۲)، لذا نباید برای تأمین این نیاز از نقش و تأثیر مناطق پیراشهری غافل شد. ظهور مفهوم پیراشهری، حاصل محدودیت‌های ساختاری مفاهیم است. این مفهوم، توصیف‌های نزدیک شهرها است که طیف وسیعی از ویژگی‌های شهری و روستایی را بازنمایی می‌کند (کرمی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲). مناطق پیراشهری، واجد ویژگی‌های خاصی هستند (Amoateng et al, 2013: 98). نواحی پیراشهری، گونه‌ای از اشکال سکونتی است که در ارتباط با گسترش افقی، خزش دامنه توسعه عملکردهای شهری، در اراضی و فضاهای روستایی ایجاد می‌شود (Annette and et al, 2012: 10).

در سال‌های اخیر بسیاری از مناطق شهری ایران بر اثر مهاجرت‌های روستایی- شهری، شهرنشینی ناقص و تحول نیافته‌ای را که حاصل سرمایه‌داری نفتی بوده، تجربه کرده‌اند. سطح و دامنه رشد بی‌رویه شهری دل‌نگرانی‌هایی را در بین کارشناسان و شهروندان در زمینه امنیت مطرح ساخته است. آشکار است که رشد بی‌رویه شهرها نه تنها منظر شهر را دگرگون کرده است بلکه با ساخت‌وساز و طراحی نامناسب محیطی، سبب ناامنی در این مناطق شده است. در این راستا، بنجار به‌عنوان روستا-شهری کوچک در فاصله ۲ کیلومتری از شهر اصلی منطقه (زابل) در گذر زمان جزء مناطق پیراشهری شده است. بنجار دارای باغ‌های فراوان میوه انگور یا قوتی و خربزه عسلی است که محصول آن به سراسر ایران ارسال می‌گردد، در سطح سیستان بنجار را شهر تمدن و دانش می‌دانند. جمعیت این شهر در سال ۱۳۹۵، ۳۰۹۰ نفر می‌باشد که باگذشت ۱۲ سال از تبدیل شدن بنجار به شهر، تحت تأثیر موقعیت خاص ارتباطی و نزدیکی با شهر زابل، تحولات شتابان و عمیقی را در زمینه‌های مختلفی همچون سرمایه‌گذاری، افزایش تولید و ... تجربه کرده است، ولیکن با تلاش بسیاری از مدیران شهری، همواره در این منطقه شاهد سرقت و انواع آسیب‌ها می‌باشیم، درواقع طراحی محیطی نامناسب از جمله: عدم روشنایی مناسب، کوچه‌های تنگ و عدم تردد آزاد در کوچه‌ها، پنجره‌های شکسته، و...

از جمله عوامل مؤثر در افزایش جرم و بزهکاری محسوب می‌شوند، و بسیاری از فضاهای این منطقه بدون برنامه و بدون توجه به رویکرد طراحی شهری صورت گرفته است و درصد بسیار کمی از فضاهای این منطقه منطبق با معیارهای محیطی طراحی شده است، بنابراین، وجود سابقه ناامنی در این محدوده از قبیل مزاحمت‌ها، کیف‌قاپی‌ها و غیره از عوامل انتخاب این محدوده به عنوان مورد مطالعه است.

در مقوله ایمنی و کاهش جرم، اشاره به موارد و عوامل محیطی است که در صورت عدم تأمین شرایط مطلوب وقوع حوادث اجتناب‌ناپذیر است و خطرات به صورت بالقوه و بالفعل جان و مال حاضران، عابران و ناظران را تهدید خواهد نمود و مقوله امنیت نیز اشاره به جرائم علیه اشخاص و اموال آن‌ها دارد که در صورت عدم تأمین شرایط پیشگیری‌کننده، اموال و جان حاضران، عابران و ناظران را به صورت بالقوه و بالفعل تهدید خواهد نمود. یک فضای شهری امن در معنای کامل آن شامل هر دو مؤلفه فوق می‌باشد و شرایطی که از فصل مشترک این دو به وجود آید را می‌توانیم به عنوان فضای شهری امن توصیف کنیم (Rothrock, 2010: 9). در این راستا، گفته می‌شود که جرم یکی از مسائل اصلی تهدیدکننده کیفیت زندگی شهری است، به همین دلیل افراد از مکان‌هایی که توأم با خطر شخصی و جانی است دوری می‌جویند (Blobaum and Hu-neck, 2005: 465). در این میان پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی بر این فرض استوار است که با طراحی صحیح محیط می‌توان علاوه بر بهبود کیفیت زندگی، از میزان جرائم نیز کاست (Park, 2010: 23).

بر این اساس به نظر می‌رسد اکتفا کردن به ابزارهای کنترل رسمی و عامل پلیس و دستگاه قضایی برای مقابله با شرایط ناامنی و آشفتگی اجتماعی کافی نیست. جامعه‌شناسان و متخصصان تعلیم و تربیت بر راه‌حل پیشگیری اجتماعی اشاره و بر کنترل رفتارهای اجتماعی افراد از بدو تولد و ارائه آموزش‌های لازم تأکید می‌کنند. در این میان صاحب‌نظران علوم محیطی روش غیرمستقیم‌تری را مدنظر قرار می‌دهند. هر فضا می‌تواند از نظر عملکردی و کالبدی نقش متفاوتی داشته باشد. مسئله این است که بعضی فضاها به دلیل شرایط کالبدی خاص یا ویژگی‌های عملکردی در آن فضا، می‌توانند از عوامل زمینه‌ساز جرائم باشند (عماری و قلیچ، ۱۳۹۲: ۱۰). در این میان نظریه پردازان مختلفی همچون جین جیکوبز، اسکار نیومن و... مشکلات فضاهای کالبدی و جرم‌خیز را معرفی و عوامل پیشگیرانه جرائم را در این مسیر پیشنهاد کرده‌اند که به طور عمده در قالب اصول طراحی محیطی می‌شود. در حال حاضر پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی راهبردی با سابقه در کاهش جرم است. این بدان معناست که عوامل محیطی می‌توانند به کاهش ترس از جرم کمک کنند (کوردنر، ۱۳۹۰: ۱۰۸). این رویکرد شامل بهبود روشنایی، قفل‌ها و درهای محکم‌تر، کاربرد ابزار-های نظارتی و سایر تغییرات کالبدی است تا موجب افزایش همبستگی اجتماعی و کاهش جرم و ترس از آن شود؛ ولی تغییرات طراحی کالبدی، دشوارسازی هدف و کنترل دسترسی موجب جدایی‌گزینی افراد می‌شود؛ از این رو، بر نوعی از فن‌های پیشگیری از جرم تأکید می‌شود که حفظ، بازیابی و ارتقای جامعه را ترغیب کنند؛ بنابراین، کشیک و پاسبانی از محله، سیاست‌های جامعه‌محور و واکنش‌های مشابهی توصیه می‌شود که منعکس‌کننده پاسخ جامعه‌محور به جرم و ترس از آن و کاهش کنترل رفتارهای فردی در جامعه باشد (Lab, 2010: 51). به تازگی مطالعاتی نیز در زمینه

1- Jane Jacobs

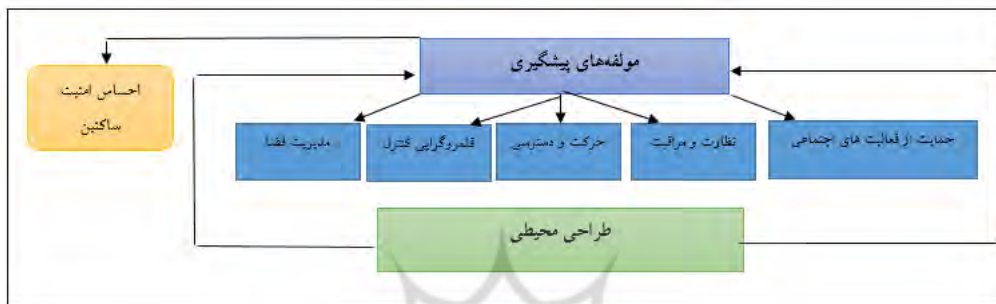
2- Oscar Newman

3-Crime Prevention Through Environmental Design

ارتباط بین مؤلفه‌های CPTED و احساس ترس انجام شده است؛ احساس ترس و بی‌اعتمادی نسبت به هر آنچه موجب آسیب شود (Siti et al, 2012: 630). هدف این رویکرد در واقع شناخت دقیق نشانه‌ها و علائم جرم به شیوه‌ای است که به وسیله افراد درک می‌شود، سپس جستجوی تغییرات محیطی مشخص است که به‌طور مستقیم متوجه ذهنیت است (کوردنر، ۱۳۹۰: ۱۱۰).

در زمینه تأثیر مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی مطالعاتی صورت گرفته است که در ذیل به تعدادی از آنها که در راستای موضوع پژوهش می‌باشد اشاره خواهد شد. پورمحمدی و قربانیان (۱۳۹۳)، در پژوهشی تحت عنوان ترس از جرم در فضای شهری: شناسایی مؤلفه‌های مکانی اثرگذار بر کنترل ترس و افزایش امنیت اجتماعی بر پایه چارچوب‌های نظری، به این نتیجه دست یافتند، تنوع خرده‌فرهنگی بدون حدود مرز می‌تواند اشتراکات و پیوند اجتماعی را خدشه‌دار سازد. نگرانی اجتماعی مبنی بر زوال روابط اجتماعی و افول شبکه‌های پیوند محلی در رده‌های پایین‌تر قرار دارد. سرگزی اول و قائمی شاد (۱۳۹۳)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی تأثیر چینه کالبدی محیط بر ارتقای امنیت و کاهش جرائم شهری در محله قاسم‌آباد زابل نشان دادند؛ اصول مطرح‌شده رویکرد CPTED در محیط‌های شهری به‌خوبی به کار گرفته شوند، تا اندازه چشمگیری از جرائم شهری کاسته خواهد شد و بر ارتقای حس امنیت مؤثر خواهد بود. جلوداران (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان تحلیلی بر فضاهای شهری حاشیه با رویکرد امنیت در کاهش آسیب‌های اجتماعی (نواحی حاشیه شهر همدان)، نشان داد؛ زمینه‌سازی برای ایجاد فعالیت‌های اقتصادی منطبق با شرایط و ویژگی‌های مهاجران از طریق آموزش‌های فنی حرفه‌ای و بالا بردن مهارت نیروی کار، علاقه‌مندی و رضایت ساکنان از محیط پیرامون، وجود عرصه‌های همگانی جهت استفاده گروه‌های سنی و فرهنگی مختلف و قابل‌رؤیت بودن موانع و حصارها از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار اصول قلمروهایی در کاهش آسیب‌های اجتماعی محله حاج شمس علی همدان می‌باشند. ثناگر دربانی و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهشی تحت عنوان، ارزیابی احساس امنیت و پیشگیری از جرم در فضاهای عمومی مجتمع‌های مسکونی به روش دیدپناه، به این نتیجه دست یافتند، نبود پناه و نقاط کور برای مجرمین و نبود راه فرار برای قربانیان سبب احساس ترس و کاهش امنیت شده است. همچنین احساس امنیت در ارتباط با عوامل کالبدی چون میزان روشنایی، پوشش گیاهی، نبود محل‌های نشست و استراحت، دید کافی برای افراد و نبود راه دسترسی برای فرار قربانیان نیز هست. صدرالسادات و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهشی تحت عنوان ارزیابی تأثیر مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی محیط بر احساس امنیت ساکنان در روستاهای دهستان طوس نشان دادند؛ اثرگذاری مثبت CPTED تنها به تعمیر و نگهداری، کنترل حرکت و دسترسی، قلمروگرایی و نظارت و مراقبت محدود می‌شود و نیاز به نقش هر چه بیشتر نهادهای دیده‌بانی در روستا احساس می‌شود تا مؤلفه حمایت را با تأثیری مثبت در تأمین حس امنیت دخالت دهند. دبستانی رفسنجانی و ابوالقاسم حسینی (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی عوامل محیطی مؤثر بر طراحی فضاهای رفتارگرا پرداخته‌اند. در این پژوهش ارتباط معناداری میان سن کودک-شکل انتخابی، جرم کودک-رنگ انتخابی و جرم کودک-مصالح انتخابی برای خانه یافت شد. آلدین و همکاران (۲۰۱۲)، تأثیر رفتار، باور و ادراک ساکنان دو منطقه مسکونی دروازه‌دار و بی‌دروازه را بر اصول رویکرد پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی آزمون کردند، نتیجه پژوهش نشان داد که بین قلمرویی و حمایت رابطه معناداری وجود دارد. وکادین و گلوب (۲۰۱۲)، در کرواسی در خصوص احساس امنیت به این نتیجه دست یافتند، که زنان و مردان در هنگام راه رفتن به تنهایی در محله، پس از تاریکی هوا یا احتمال قربانی شدن احساس ناامنی یکسانی دارند. به‌طور کلی از پیشینه

تحقیقات و مطالعات صورت گرفته می‌توان چنین نتیجه گرفت که با وجود ضرورت داشتن و پرداختن به موضوع جرائم و امنیت در مناطق پیراشهری، پیشرفت تمرکز مطالعات اخیر بر مباحث جرم‌شناسی در این مناطق، نشان‌دهنده بازگشت اهمیت این موضوع در متن جوامع پیراشهری است؛ به طوری که ارزیابی مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در افزایش احساس امنیت ساکنان در مناطق پیراشهری توصیه شده است. بر این اساس هدف پژوهش حاضر بررسی و ارزیابی تأثیر مؤلفه‌های پیشگیری از جرم بر احساس امنیت ساکنان مناطق پیراشهری می‌باشد، و به طور مشخص برای پاسخ به این سؤال اصلی انجام شده است که؛ تا چه میزان استفاده از مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی محیطی بر احساس امنیت ساکنان منطقه پیراشهری بنجار تأثیر دارد؟



شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

## روش‌شناسی

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی می‌باشد. به کمک مطالعات کتابخانه‌ای، متغیرهای پژوهش شناسایی شدند و در مطالعات میدانی، اقدام به تهیه و تکمیل پرسشنامه از ساکنان شده است.

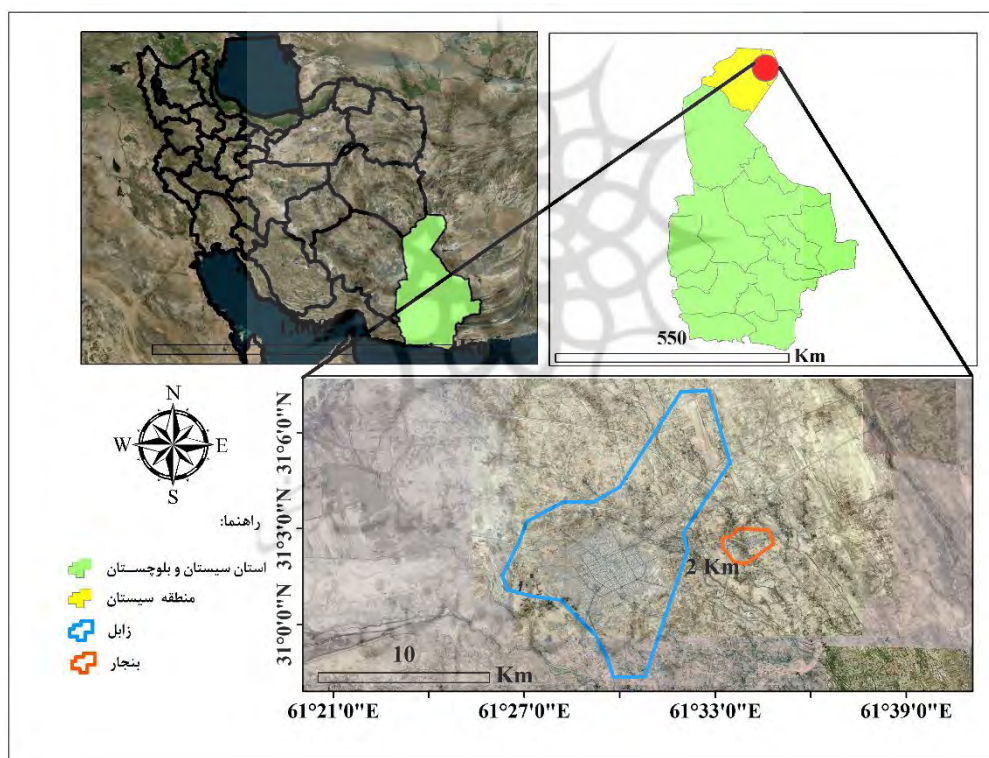
جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دو بخش است: بخش اول: ساکنان منطقه بنجار که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ با مقدار (۳۰۹۰ نفر) می‌باشند که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۴۲ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در بخش دوم: متخصصان در حوزه مطالعات برنامه‌ریزی شهری و نخبگان دانشگاهی است که بر اساس نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۲۰ نفر به عنوان جامعه نمونه در این بخش تعیین شدند. قابل ذکر است، نمونه‌گیری هدفمند برای مدل‌های (FANP و FARAS) استفاده گردیده شد. در ادامه نیز برای عملیاتی کردن پژوهش، با مطالعه ادبیات نظری در مجموع ۵ مؤلفه CPTED با ۱۵ شاخص و ۴۱ گویه انتخاب شدند. جدول (۱). همچنین قابل ذکر است از آنجایی که پرسشنامه مذکور بر پایه مؤلفه‌های شناسایی شده در تحقیق و دیدگاه صاحب‌نظران و کارشناسان فراهم شده است، بنابراین روایی صوری پرسشنامه تأیید شد. همچنین به منظور تعیین پایایی پرسشنامه از آماره آلفای کرونباخ استفاده شد که ۰/۷۴ به دست آمده و نشان‌دهنده پایایی قابل قبولی است. همچنین جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار SPSS و مدل‌های (FANP و FARAS) استفاده گردیده شد.

جدول ۱. مؤلفه و شاخص‌های پژوهش

مؤلفه	شاخص	مفهوم
قلمروگرایی کنترل	قلمرو بندی، حس مالکیت و تفکیک عرصه‌ها	فضای بیرونی باید به گونه‌ای طراحی شود که سبب ایجاد نوعی حس مالکیت قوی شود (آقا غنی زاده و کلاتری، ۱۳۹۱، ۸۳). روشنی فضای حائل بین فضاهای عمومی، نیمه خصوصی و خصوصی یا به عبارت دیگر، نقطه مشترکی که فضاهای نیمه خصوص و خصوصی آغاز می‌شود، می‌تواند به این امر کمک کند. قطعیت نداشتن مالکیت موجب کاهش احساس مسئولیت و افزایش احتمال وقوع جرم و رفتارهای ناهنجار مقابله ناپذیر می‌شود.
حرکت و دسترسی	کنترل نفوذپذیری، نحوه طراحی خیابان، کیفیت دسترسی، نظام حرکتی، کارایی شبکه معابر، کارایی شبکه حمل و نقل عمومی	ارتباط بسیار اندک موجب کاهش پویایی فضا می‌گردد و ارتباط بسیار و ناصحیح عامل ایجاد فرصت برای ارتکاب جرم می‌گردد. کاهش فرصت برای ارتکاب جرم از طریق راهبردهای کنترل دسترسی سازمان‌دهی شده، مکانیکی (فصل) و طبیعی (تعریف فضاهای مناسب) است (جی هاپر و دروگ، ۱۳۸۶، ۲۴).
حمایت از فعالیت‌های اجتماعی	حیات شبانه فضا، تنوع فعالیت	با فراهم کردن برخی فعالیت‌های اجتماعی علاوه بر اشتغال‌زایی و ایجاد تسهیلات رفاهی، می‌توان میزان نظارت انسانی را افزایش داد (صالحی، ۱۳۹۰، ۴۷).
مدیریت فضا	تعمیر فضا، نگهداری فضا	نگهداری بهتر از محیط علاوه بر افزایش قلمروگرایی میان ساکنان، احساس تعلق به فضا را ارتقاء می‌دهد و این حس را القا می‌کند که این منطقه فضای امنی دارد و کوچک‌ترین انحراف و خطایی در این محیط با واکنش روبه‌رو می‌شود یک پنجر شکسته و تعمیر نشده، نشانه‌ای از این است که هیچ‌کس نگران نیست، بنابراین شکستن پنجره‌های بیشتر هیچ هزینه‌ای نخواهد داشت. با مدیریت و نگهداری مناسب از میلان، تابلو، علائم و چراغ‌های روشنایی می‌توان علاوه بر بهینه‌سازی هزینه‌ها، از بالا رفتن قابلیت مناطق در جرم خیز کاست (صالحی، ۱۳۹۰، ۴۸). ذکر این نکته ضروری است که این مفهوم می‌تواند در مناطق پیراشهری استفاده شود.
نظارت و مراقبت	نظارت طبیعی، نظارت مکانیکی، نظارت رسمی	توانمندسازی محیط از طریق در معرض دید قرار گرفتن و آسانی نظارت است که امکان نظارت بر مناطق را به وسیله ساکنان یا سازمان‌های انتظامی فراهم می‌کند. بر این اساس این امکان فراهم می‌شود که مناطق در معرض دید عمومی قرار گیرند و از ایجاد مناطق نظارت ناپذیر و به اصطلاح مناطق کور جلوگیری به عمل آورده شود.
ردیف	شاخص‌ها	تبیین مختصر شاخص‌های احساس امنیت
۱	مقیاس	فضای بی‌کراخ و خالی، اضطراب‌آور و مقیاس انسانی و راحت، آرامش‌بخش است
۲	ازدحام	فشاردگی زیاد جمعیت امکان برخورد فیزیکی و آسیب‌پذیری را افزایش می‌دهد.
۳	فرم فضا	فضا کیفیتی است که در آن نه تنها اشیاء و فعالیت‌ها قابل رویت‌اند، بلکه به‌شدت و وضوح تمام خود را به تمام حواس آدمی عرضه می‌کنند.
۴	المان‌های اطلاعاتی	تصویری نیکو از محیط، به شخصی نوعی احساس امنیت می‌دهد و غالباً افرادی که به دلایل مختلف در شهر احساس گم‌گشتگی می‌کنند و در تشخیص موقعیت و مسیر خود با مشکل مواجه می‌شوند، از نظر بزهکاران طعمه‌های خوبی می‌شوند.
۵	آلودگی دیداری	اغتشاش بصری در شکل شهر می‌تواند، از طریق احساس و ادراکی بر روی رفتارهای اجتماعی انعکاسی یاد و اغتشاش رفتاری را در فضای شهری توجیه نماید.
۶	آلودگی محیطی	عدم رعایت پاکیزگی و نظافت در فضای شهری، اولین نماد هنجارشکنی محسوب می‌گردد
۷	دسترسی حمل و نقل عمومی	کیفیت دسترسی به خدمات حمل و نقل عمومی برای جابجایی مطمئن مردم از مهم‌ترین سازوکارهای شهر امن.
۸	کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین	اثر کیفیت توزیع و ترکیب فعالیت‌ها بر روی کیفیت زندگی و از این طریق بر روی رفتارهای ناهنجار و امنیت اجتماعی
۹	کیفیت سکونت در محلات مجاور فضا	رابطه کیفیت سکونت و انومی، اجتماعی (بزه‌کاری و ناهنجاری)

منبع: نگارندگان، برگرفته از صدرالسادات و همکاران، ۱۳۹۷، پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۷، عامری و همکاران، ۱۴۰۰، لطفی و همکاران، ۱۳۹۳

بنجار در بخش مرکزی شهرستان زابل قرار دارد. که از شمال به بخش پشت آب از جنوب به روستای کرباسک از شرق به شهرستان هیرمند و از غرب به بخش شیب آب وصل است. جمعیت منطقه بنجار در سال ۱۳۹۵ (۳۰۹۰) می باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). مساحت تقریبی بنجار در سرشماری سال ۱۳۹۵ حدود ۲۹۰ کیلومترمربع است که از به هم پیوستن ۷۴ روستا تشکیل شده است که مرکز این دهستان بنجار نام دارد. در واقع بنجار یکی از شهرهای استان سیستان و بلوچستان در نزدیکی زابل است. شهر پیراشهری بنجار در منطقه‌ای مسطح و تقریباً پست در شمال شرق استان سیستان و بلوچستان و در ۵ کیلومتری شهر زابل قرار دارد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). این منطقه همواره مورد بی‌مهری شدید از سوی برنامه‌ریزان و مسئولان قرار گرفته است. طراحی نامناسب محیطی و کالبدی این شهر همواره یکی از معضلات ساکنین این منطقه می‌باشد، به طوری که زنان و کودکان و ... همواره در معرض آسیب‌های اجتماعی قرار دارند، هر چند باگذشت ۱۲ سال و اتخاذ طرح جامع و تحت تأثیر موقعیت خاص و ارتباطی و نزدیکی با شهر زابل، تحولات عمیقی در زمینه طراحی محیطی صورت گرفته است، ولیکن همواره به دلیل کمبود اعتبار از سوی شهرداری سیمای شهر از نظر طراحی محیطی آشفته است.



شکل ۲. نقشه موقعیت محدوده مورد مطالعه در کشور و استان سیستان و بلوچستان

### یافته‌های تحقیق

در ابتدا قبل از بررسی ارتباط بین استفاده از مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی منطقه پیراشهری بنجار و احساس امنیت ساکنان، به بررسی رعایت هر یک از مؤلفه‌ها در محیط پیراشهری بنجار پرداخته شد. در پی میزان رعایت هر یک از مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در منطقه پیراشهری بنجار، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است.

**جدول ۲. بررسی میزان مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در منطقه پیراشهری بنجار**

مؤلفه		میانگین	T	معناداری	فاصل اطمینان
				(۲ دامنه)	تفاوت ۰/۹۵
					بالا پایین
قلمروگرایی کنترل		-۲/۴۳	۱۴/۳۳۴	۰/۰۰۰	-۲/۵۶ -۲/۳۴
حرکت و دسترسی		-۲/۴۴	۱۴/۵۴۳	۰/۰۰۰	-۲/۵۴ -۲/۳۲
حمایت از فعالیت‌های اجتماعی		-۲/۴۳	۱۴/۵۵۶	۰/۰۰۰	-۲/۵۱ -۲/۳۶
مدیریت فضا		-۲/۵۶	۱۴/۶۳۲	۰/۰۰۰	-۲/۶۷ -۲/۴۵
نظارت و مراقبت		-۲/۷۳	۱۴/۷۶۵	۰/۰۰۰	-۲/۸۲ -۲/۵۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

با توجه به نتایج یافته‌ها و با احتساب دامنه طیفی که بین ۱ تا ۵ و بر اساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان در مؤلفه‌های مطرح شده کمتر از عدد مطلوبیت ۳ ارزیابی شده است. بنابراین، مقدار میانگین به دست آمده در تمامی مؤلفه‌های مطرح شده نشان دهنده کم‌رنگ بودن مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در منطقه پیراشهری بنجار می‌باشد. بر اساس نتایج به دست آمده همچنان در منطقه بنجار، نحوه طراحی خیابان، کیفیت دسترسی، شبکه معابر، شبکه حمل و نقل عمومی و حیات شبانه فضا و غیره در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. به عبارت دیگر، ترس از وقوع جرم در منطقه بنجار تحرک و آزادی افراد را کم کرده است و باعث شده که افراد نتوانند به طور مناسب در فعالیت‌های اجتماعی شرکت کنند. علاوه بر این، هر چیزی که فرد را در مکانی محاصره شده قرار دهد و باعث تنها شدن او با مجرم شود، ترس از وقوع جرم را افزایش می‌دهد. فرورفتگی‌ها، بلندی‌ها و درختچه‌های متراکم که باعث ایجاد پناه برای مجرمان و دید محدود برای قربانی می‌شود این میزان امنیت را کاهش می‌دهند. بر اساس نظر ساکنین این منطقه، مجرمان مکان‌هایی را برای مخفی شدن انتخاب می‌کنند که در هنگام حمله به رهگذران قابل رؤیت نباشند. مثلاً (پشت درهای باز و در کنار خمیدگی‌ها در پیاده‌روها)، لذا افراد در مکان‌هایی که جایی برای مخفی شدن داشته باشد، احساس ناامنی می‌کنند. همچنین در رابطه با مؤلفه دسترسی، بسیاری از محله‌های این منطقه دارای ورودی‌ها و دسترسی نامنظم و بی‌قاعده هستند، که جرائم بیشتری را تجربه کرده‌اند. و بسیاری از مساکن در تقاطع و چهارراه‌ها قرار دارند که نسبت به خانه‌هایی که دسترسی به آن‌ها محدود است مانند کوچه‌های بن‌بست، میزان سرقت در آن‌ها بیشتر است. بنابراین با توجه به ضعف بودن این مؤلفه‌ها در این منطقه، می‌توان با آماده‌سازی و ساماندهی شرایط برای تبلور این مؤلفه‌ها، در ارتقای احساس امنیت نقش داشت.

در ادامه نیز به منظور مطالعه عمیق‌تر جهت تأثیر مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی محیطی بر احساس امنیت ساکنان منطقه پیراشهری بنجار، از آزمون‌های رگرسیون و تحلیل مسیر استفاده شد. قابل ذکر است، متغیر مستقل شامل (مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی محیطی) و متغیر وابسته نیز (احساس امنیت ساکنان) می‌باشد. قابل ذکر است، مؤلفه امنیت به عنوان متغیر وابسته متشکل از گویه‌های متعدد بوده که در این قسمت از پژوهش در نرم افزار SPSS به صورت کامپیوت شده مورد بررسی قرار گرفته شد. در جدول (۳)، در تحلیل رگرسیون، پس از پنج گام متوالی، مؤلفه‌های مورد نظر در معادله رگرسیون باقی ماندند که مقدار آماره F برابر با ۳۵۶/۱۶۷ در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی دار شد که حاکی از معنی دار بودن رگرسیون می‌باشد. این وضعیت نشان می‌دهد که مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی منطقه پیراشهری بر احساس امنیت ساکنان این منطقه تأثیر دارد. همچنین نتایج آزمون رگرسیون به شیوه



گام به گام بیانگر آن است که مؤلفه‌های مطرح شده در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی دار می‌باشند. با مقایسه ضریب استاندارد بتا می‌توان به اهمیت و نقش هر یک از مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در احساس امنیت پی برد. در این معادله، ضرایب بتا نشان دادند که در بین مؤلفه‌های وارد شده به معادله رگرسیون، سهم مؤلفه حمایت از فعالیت‌های اجتماعی بیشتر از سایر مؤلفه‌ها می‌باشد. در نهایت، با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون و رابطه بین مؤلفه‌های پیشگیری از جرم و احساس امنیت ساکنان، به شناسایی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیر مستقل بر متغیر وابسته پرداخته شده است. هر پنج مؤلفه، در سطح  $p=0/000$  (۹۹ درصد اطمینان) رابطه مستقیمی با احساس امنیت ساکنان دارند. این اثرات در جدول (۳) نمایش داده شده است. ضریب همبستگی چندگانه (۰/۹۸۷)، بیانگر این است که رابطه مؤلفه‌های پیشگیری از جرم و احساس امنیت به میزان چشمگیری است و مقدار  $F(187/432)$ ، به لحاظ آماری معنی دار است.

جدول ۳. ضرایب و نتایج رگرسیون به شیوه گام به گام و نتایج تحلیل مسیر

مؤلفه	ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین (R2)	ضریب تعیین تعدیل شده (R2Adj)	B	Beta	t	P	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	مجموع اثرات علی
قلمرو گرایی کنترل	۰/۵۶۷	۰/۵۳۲	۰/۵۴۵	۱/۴۴۳	۰/۵۴۳	۱۶/۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۱۱۲	۰/۰۹۸	۰/۲۱۰
حرکت و دسترسی	۰/۵۴۳	۰/۵۶۷	۰/۵۶۷	۱/۴۵۶	۰/۵۶۷	۱۶/۳۴۵	۰/۰۰۰	۰/۰۸۹	۰/۰۴۵	۰/۱۳۴
حمایت از فعالیت‌های اجتماعی	۰/۶۷۵	۰/۶۷۵	۰/۶۶۲	۱/۵۶۷	۰/۶۱۲	۱۶/۵۳۲	۰/۰۰۰	۰/۱۸۷	۰/۰۸۷	۰/۲۷۴
مدیریت فضا	۰/۵۷۸	۰/۵۲۱	۰/۵۷۶	۱/۵۲۱	۰/۵۵۴	۱۶/۴۵۳	۰/۰۰۰	۰/۱۰۸	۰/۰۵۴	۰/۱۶۲
نظارت و مراقبت	۰/۵۸۷	۰/۵۵۴	۰/۵۲۱	۱/۴۴۳	۰/۵۳۲	۱۶/۴۴۵	۰/۰۰۰	۰/۱۱۳	۰/۰۵۳	۰/۱۶۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

بر اساس نتایج جدول (۳)، مؤلفه قلمرو گرایی بیشترین میزان تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم خود را بر احساس امنیت ساکنان منطقه بنجار دارد. به عبارتی وقتی ساکنان حس مسئولیت‌پذیری بیشتری نسبت به قلمرو سکونتی خود داشته باشند، مراقبت از فضا بالا می‌رود و حتی زمانی که خطر ناامنی و تهدید امنیت ارتباط تنگاتنگی با املاک آنها داشته باشد خیلی سریع اقدام می‌کنند. همچنین بر اساس نتایج جدول (۳)، مؤلفه حرکت و دسترسی کمترین میزان تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم را به خود اختصاص داده است. هر چند که این مؤلفه به دلیل وضعیت شبکه معابر با تصادفات جاده‌ای ارتباط نزدیکی دارد که در محیط‌های پیراشهری از جمله بنجار که بافت روستایی و شهری دارد، شدت می‌گیرد؛ بنابراین، کنترل حرکت در این مناطق پیراشهری می‌تواند به احساس امنیت همراه باشد. علاوه بر آن شبکه معابر و نحوه طراحی آنها می‌تواند دعوت‌کنندگی یا بازدارندگی از فضا را تعریف نماید که این عامل تأثیر بسزایی در میزان جذب افراد غریبه به فضا و در نتیجه احساس امنیت دارد.

### رتبه‌بندی مؤلفه‌های طراحی محیطی در پیشگیری از جرم و احساس امنیت ساکنان منطقه پیراشهری بنجار

در ادامه نیز، به رتبه‌بندی مؤلفه‌های طراحی محیطی در پیشگیری از جرم و احساس امنیت ساکنان منطقه پیراشهری بنجار با استفاده از مدل‌های FARAS و FANP، پرداخته شده است.

پس از تعیین وزن‌های هر یک از مؤلفه‌های مطرح‌شده با استفاده از مدل FANP ستون‌های سوپر ماتریس ارائه گردید. سوپر ماتریس موزون از حاصل ضرب وزن معیارها در وزن مربوطه حاصل می‌گردد. جدول (۵)، سرانجام، سوپر ماتریس موزون به توان‌های فرد متوالی می‌رسد تا به پایایی برسد. وزن معیارهای حاصل از مدل FANP که بعد در روش FARAS به کار خواهد رفت ارائه شده است. در ادامه نیز با استفاده از مدل FARAS، به ارزیابی هر یک از مؤلفه‌ها پرداخته شده است. در ابتدا قبل از هرگونه تحلیل، علامت اختصاری هر یک از شاخص‌های مؤلفه‌ها مشخص گردید. جدول (۴).

جدول ۴. علامت اختصاری هر یک از شاخص‌های مؤلفه‌های پیشگیری از جرم

شاخص	علامت	شاخص	علامت	شاخص	علامت
تنوع فعالیت	C32	کیفیت دسترسی	C23	قلمرو بندی	C11
تعمیر فضا	C41	نظام حرکتی	C24	حس مالکیت	C12
نگهداری فضا	C42	کارایی شبکه معابر	C25	تفکیک عرصه‌ها	C13
نظارت طبیعی	C51	کارایی شبکه حمل‌ونقل عمومی	C26	کنترل نفوذپذیری	C21
نظارت مکانیکی	C52	حیات شبانه	C31	نحوه طراحی خیابان	C22
نظارت رسمی	C53				

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۵. سوپر ماتریس اولیه

	C11	C12	C13	C21	C21	C23	C24	C25	C26	C31	C32	C41	C42	C51	C52	C53
C1	0.22	0.21	0.23	0.22	0.21	0.21	0.24	0.22	0.22	0.21	0.21	0.22	0.22	0.23	0.24	0.33
1	1	1	1	1	4	3	3	3	1	6	6	3	1	1	3	2
C1	0.22	0.21	0.22	0.21	0.21	0.21	0.21	0.21	0.21	0.21	0.21	0.21	0.22	0.22	0.24	0.22
2	1	3	1	4	6	3	7	5	6	6	8	7	1	4	5	1
C1	0.23	0.22	0.24	0.22	0.23	0.25	0.22	0.22	0.25	0.21	0.22	0.21	0.21	0.22	0.21	0.25
3	1	1	3	1	4	4	5	3	4	3	1	3	9	1	9	6
C1	0.22	0.21	0.21	0.20	0.18	0.19	0.21	0.19	0.19	0.21	0.19	0.18	0.19	0.16	0.12	0.22
4	0	5	7	9	7	8	4	8	8	2	8	6	8	7	1	1
C2	0.21	0.22	0.21	0.21	0.23	0.21	0.21	0.25	0.23	0.21	0.19	0.21	0.15	0.17	0.19	0.25
1	4	3	4	2	4	5	7	6	1	4	8	0	6	6	8	4
C3	0.31	0.33	0.31	0.29	0.31	0.33	0.28	0.29	0.33	0.31	0.29	0.28	0.28	0.29	0.31	0.20
1	2	2	5	8	2	2	9	8	2	2	8	7	7	8	0	1
C3	0.33	0.32	0.22	0.31	0.33	0.31	0.31	0.32	0.29	0.33	0.29	0.29	0.28	0.27	0.27	0.25
2	2	1	6	2	2	2	4	1	8	3	8	8	7	6	6	4
C4	0.21	0.21	0.22	0.21	0.21	0.22	0.24	0.22	0.21	0.21	0.21	0.21	0.22	0.21	0.22	0.22
2	3	3	1	0	3	3	3	1	3	6	8	9	3	9	1	3
C4	0.23	0.21	0.22	0.22	0.21	0.22	0.24	0.22	0.24	0.21	0.21	0.21	0.21	0.22	0.22	0.23
2	1	3	1	3	3	3	5	1	3	3	4	0	1	1	1	2
C5	0.21	0.22	0.21	0.21	0.22	0.21	0.21	0.23	0.24	0.23	0.21	0.21	0.22	0.22	0.22	0.20
1	0	1	9	3	1	7	6	4	5	1	8	9	1	3	1	1
C5	0.21	0.22	0.21	0.21	0.21	0.22	0.21	0.19	0.21	0.21	0.22	0.22	0.22	0.22	0.22	0.23
2	0	1	4	6	8	3	4	8	3	9	3	4	6	4	1	4
C5	0.20	0.18	0.19	0.21	0.19	0.19	0.21	0.19	0.18	0.19	0.16	0.12	0.22	0.23	0.24	0.23
3	9	7	8	4	8	8	2	8	6	8	7	1	1	4	5	1

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۶. ادغام نظر خبره‌ها

	قلمرو گرای			حرکت و دسترسی			حمایت از فعالیت‌های اجتماعی			مدیریت فضا			نظارت و مراقبت		
	$\alpha$	$\beta$	$\gamma$	$\alpha$	$\beta$	$\Gamma$	$\alpha$	B	$\gamma$	$\alpha$	$\beta$	$\Gamma$	$\alpha$	B	$\gamma$
C11															
C12	3.33	3.67	3.95	3.56	3.45	3.34	3.34	3.21	3.22	3.76	3.43	3.34	3.41	3.34	3.95
C13	3.56	3.56	4.43	4.33	4.65	4.78	4.85	4.56	3.56	4.95	3.34	4.95	4.56	4.56	4.43
C14	3.82	3.78	3.56	4.44	3.54	4.34	3.44	3.41	3.32	3.32	3.43	3.61	3.44	3.43	5.56
C21	3.34	3.44	3.45	3.44	3.42	3.45	3.41	4.54	3.56	3.45	3.67	4.57	3.65	4.89	3.41
C31	5.32	5.44	5.61	5.65	5.67	5.55	5.32	5.67	5.55	5.74	5.34	5.87	5.89	5.95	5.76
C32	5.34	5.43	5.44	5.32	5.43	5.14	5.43	5.34	5.43	5.65	5.89	5.55	5.34	5.44	5.67
C42	3.33	3.31	3.32	3.67	3.65	3.74	3.34	3.87	3.89	3.54	3.76	3.34	3.45	3.56	3.65
C42	3.65	3.54	3.32	3.44	3.31	3.32	3.31	3.21	3.33	3.21	3.33	3.33	3.51	3.65	3.31
C51	3.45	5.67	9.95	5.56	7.76	5.54	3.34	3.42	3.56	7.76	5.56	5.67	3.45	5.67	9.95
C52	3.44	3.31	3.43	3.43	3.12	3.78	3.85	5.56	3.56	3.95	3.32	3.44	3.42	3.32	3.21
C53	3.34	3.45	3.56	3.67	3.22	3.34	3.95	3.21	3.22	3.76	3.43	3.34	3.41	3.34	3.95

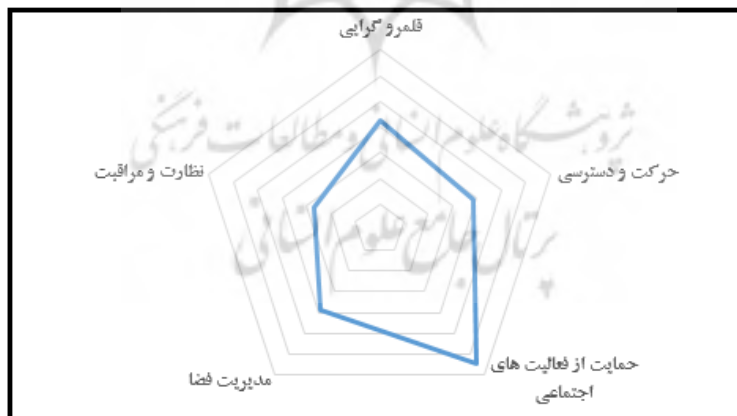
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

پس از نرمال‌سازی مقادیر اولیه ماتریس تصمیم به تعیین مقدار تابع بهینگی و درجه مطلوبیت هر گزینه پرداخته شده است.

جدول ۷. مقدار تابع بهینگی و درجه مطلوبیت

	قلمرو گرای			حرکت و دسترسی			حمایت از فعالیت‌های اجتماعی			مدیریت فضا			نظارت و مراقبت		
	$\alpha$	$\beta$	$\gamma$	$\alpha$	$\beta$	$\gamma$	$\alpha$	$\beta$	$\gamma$	$\alpha$	$\beta$	$\gamma$	$\alpha$	B	$\Gamma$
$\otimes$	0.21	0.23	0.22	0.21	0.22	0.25	0.21	0.22	0.25	0.21	0.21		0.21	0.21	23
S	3	1	3	1	3	6	6	3	4	5	5		0	4	1
S <sub>j</sub>	0.214			0.214			0.267			0.223			0.200		
K <sub>j</sub>	0.445			0.437			0.490			0.438			0.414		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰



شکل ۲. نمودار رتبه‌بندی مؤلفه‌های پیشگیری از جرم بر احساس امنیت ساکنان منطقه پیراشهری بنجار

نتایج صورت گرفته نشان داد، به ترتیب مؤلفه حمایت از فعالیت‌های اجتماعی با مقدار k به دست آمده ۰/۴۹۰، قلمرو گرای با مقدار k به دست آمده ۰/۴۴۵، مدیریت فضا با مقدار K ۰/۴۳۸، حرکت و دسترسی با مقدار k ۰/۴۳۷، نظارت و مراقبت با مقدار k، ۰/۴۱۴، بالاترین و پایین‌ترین وزن‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

## نتیجه‌گیری

امنیت از اساسی‌ترین ارکان زندگی هر فرد و جامعه است که در اعلامیه جهانی حقوق بشر به منزله یکی از حقوق اجتماعی انسان و در ردیف آزادی است. منظور از احساس امنیت بعد روانی و ذهنی امنیت است که از حضور در فضاهای جمعی و تعامل با سایر افراد جامعه ناشی می‌گردد. فضای امن که مردم در آن حضوری قوی دارند برای زندگی و کار جذاب‌تر است و برعکس فضای ناامن مرده و خطرناک به تدریج و هرروز بیش از روز قبل دافع مردم خواهد بود. در مناطق پیراشهری نوعی احساس تعلق نداشتن به جامعه و نبودن احساس امنیت رو به رشد است. در این راستا، هدف پژوهش حاضر، طراحی محیطی با استفاده از مؤلفه‌های پیشگیری از جرم و تأثیر آن بر احساس امنیت ساکنان منطقه پیراشهری بنجار می‌باشد. نتایج حاصل از بررسی میزان رعایت مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در منطقه بنجار با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد، مقدار میانگین به دست آمده در تمامی مؤلفه‌های مطرح شده نشان‌دهنده کم‌رنج بودن مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در منطقه پیراشهری بنجار می‌باشد. در ادامه نیز به منظور مطالعه عمیق‌تر جهت تأثیر مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی منطقه پیراشهری بر احساس امنیت ساکنان، از آزمون‌های رگرسیون و تحلیل مسیر استفاده گردیده شد. نتایج نشان داد، مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی منطقه پیراشهری بر احساس امنیت ساکنان منطقه بنجار تأثیر دارد. نتایج آزمون رگرسیون به شیوه گام‌به‌گام بیانگر آن است که مؤلفه‌های مطرح شده در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی‌دار می‌باشند. در ادامه نیز نتایج نشان داد، در بین مؤلفه‌های وارد شده به معادله رگرسیون، سهم مؤلفه حمایت از فعالیت‌های اجتماعی بیشتر از سایر مؤلفه‌ها می‌باشد. در ادامه نیز نتایج آزمون تحلیل مسیر نشان داد هر پنج مؤلفه، رابطه مستقیمی با احساس امنیت ساکنان دارند. در ادامه نیز، به منظور رتبه‌بندی هر یک از مؤلفه‌های پیشگیری از جرم بر احساس امنیت ساکنان منطقه پیراشهری بنجار از مدل‌های FARAS و FANP، استفاده شد. نتایج نشان داد، مؤلفه حمایت از فعالیت‌های اجتماعی با مقدار  $k$  به دست آمده  $۰/۴۹۰$ ، بالاترین وزن را به خود اختصاص داده‌اند و مؤلفه نظارت و مراقبت با مقدار  $k$ ،  $۰/۴۱۴$ ، پایین‌ترین وزن را به خود اختصاص داده است، می‌توان گفت از مهم‌ترین دلایل پایین بودن نظارت و مراقبت در این منطقه، نداشتن ساختار و کالبد مناسب این منطقه به منظور عملکرد سریع و مناسب نیروهای انتظامی و پلیس به منظور کنترل و رسیدگی مشکلات به وجود آمده می‌باشد.

نتایج حاکی از این واقعیت است، بین طراحی شهری بنجار و احساس امنیت رابطه‌ای معناداری وجود دارد، بر همین اساس باید به الزامات کالبدی و طراحی منطقه پیراشهری بنجار توجه خاصی نمود چراکه توجه نکردن به این موضوع زمینه‌های لازم را برای آسیب‌های اجتماعی و به تبع آن کاهش احساس امنیت فراهم می‌آورد بنابراین باید معماری محیط‌های انسان‌ساخت را بدان گونه طراحی کند که از پتانسیل کافی برای وقوع جرم بکاهد و احساس امنیت را برای ساکنین فراهم نماید. احساس امنیت انسان در فضای پیراشهری بنجار وابسته به قلمروهای فضایی است که به او تجربه حس امنیت می‌دهد و این گونه فضا بر رفتار ساکنین این منطقه اثر می‌گذارد و در نتیجه ساکنین با توجه به احساسات مختلف حاصل از قلمرو یا محیط زندگی خود رفتار خاصی را بروز می‌دهند. به طور کلی نتایج پژوهش حاضر با مطالعات (سرگزی اول و قائمی شاد، ۱۳۹۳، آلدترین و همکاران، ۲۰۱۲، صدرالسادات و همکاران، ۱۳۹۷؛ همسو و مطابقت دارد. در نهایت در راستای نتایج به دست آمده، راهکارهای ذیل نیز پیشنهاد گردیده شد:

- با توجه به سنتی بودن بافت‌های محله‌های پیراشهری بنجار، حذف یا اصلاح نقاط گیر و بن‌بست‌هایی که نظارت غیرمستقیم بر آن‌ها وجود ندارد، از جمله مهم‌ترین پیشنهادها برای پیشگیری از جرم در سطح محله می‌باشد.

- بیشتر بافت‌های منطقه از نوع فرسوده می‌باشد، لذا پیشنهاد می‌شود بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و تعریض شبکه معابر به منظور دسترسی به نقاط مختلف و همچنین فراهم کردن شرایط برای ایجاد پیاده‌رو، که بهترین مکان برای جذب فعالیت‌های اجتماعی و تعاملات متقابل افراد است، در اولویت قرار گیرد.
- تهیه نقشه مکان‌های ناامن منطقه پیراشهری بنجار در جهت بهبود کنترل و دسترسی که به لحاظ کنترل و دسترسی در وضعیت نامطلوبی قرار دارند.
- ساماندهی فضاهای متروکه، کاربری‌های غیرفعال و رهاشده و ساختمان‌های مخروبه در سطح بنجار برای بهبود وضعیت مدیریت و نگهداری در محیط محله‌هایی که از لحاظ مؤلفه مدیریت و نگهداری فضا در وضعیت نامطلوبی قرار دارند.

## منابع

- احمدی، حبیب، افراسیابی، حسین، سروش، مریم، افراسیابی، حسین. ۱۳۸۸. ترس از جرم در مناطق جرم خیز شهر شیراز. جامعه‌شناسی کاربردی، دوره ۲۰. شماره ۲۱. صص ۶۵-۸۰.
- امیر یاراحمدی، محمود. ۱۳۸۷. به سوی شهرسازی انسان‌گرا. تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- پورجعفر، محمدرضا. محمودی نژاد، هادی. رفیعیان، مجتبی. انصاری، مجتبی. ۱۳۸۷. ارتقاء امنیت محیطی و کاهش جرائم شهری با تأکید بر رویکرد CPTED، نشریه بین‌المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، ویژه‌نامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹. شماره ۶. صص ۸۲-۷۳.
- پورمحمدی، محمدرضا، قربانیان، مهشید. ۱۳۹۳. ترس از جرم در فضای شهری: شناسایی مؤلفه‌های مکانی اثرگذار بر کنترل ترس و افزایش امنیت اجتماعی بر پایه چارچوب‌های نظری. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر. دوره ۱۰. شماره ۱۹. صص ۱۷۷-۱۹۰.
- ثناگر دربانی، الهام، منصفی پراپری، دانیال، طاهرخانی، علیرضا، حاجی فتحعلی، سیاوش. ۱۳۹۷. ارزیابی احساس امنیت و پیشگیری از جرم در فضاهای عمومی مجتمع‌های مسکونی به روش دیده‌پناه. پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال ۱۲. شماره ۲. پیاپی ۴۶. صص ۱-۲۸.
- جلوداران، هادی. ۱۳۹۶. تحلیلی بر فضاهای شهری حاشیه با رویکرد امنیت (SBD) در کاهش آسیب‌های اجتماعی (نواحی حاشیه شهر همدان). مطالعات محیطی هفت حصار، سال ۶، شماره ۲۰. صص ۱۵-۲۶.
- جی هاپر، لئونارد، دورگ، مارتا، ۱۳۸۶. امنیت و طراحی سایت، ترجمه: محمدجواد رحمانی، نازیلا دلدار و عاطفه عیسی نظر فومنی، تهران: شهیدی.
- دبستانی رفسنجانی، اکبر، ابوالقاسم حسینی، سمیه سادات. ۱۴۰۰. عوامل محیطی مؤثر بر طراحی فضاهای رفتارگرا بررسی موردی: کانون اصلاح و تربیت کودکان تهران-ایران، نشریه نامه معماری و شهرسازی. دوره ۱۳. شماره ۳۰. صص ۴۳-۴۰.
- سازمان آمار کشور، (۱۳۹۵). نتایج سرشماری.
- سرگزی اول، حمیدرضا. قائمی شاد، مرتضی. ۱۳۹۳. بررسی چالش‌های کالبدی محیط بر ارتقای امنیت و کاهش جرائم شهری با تأکید بر رویکرد CPTED، مطالعه موردی: محله قاسم آباد-زابل. اولین همایش ملی در جستجوی شهر فردا واکاوی مفاهیم و مصادیق در شهر اسلامی-ایرانی، تهران.
- صالحی، اسماعیل. ۱۳۸۷. ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن. مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری. تهران.

- صالحی، اسماعیل. ۱۳۹۰. برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط‌زیست شهری، تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- صدرالسادات، آیدا، سجاسی قیداری، حمدالله. عنابستانی، علی اکبر. ۱۳۹۷. ارزیابی تأثیر مؤلفه‌های پیشگیری از جرم در طراحی محیط بر احساس امنیت ساکنان مطالعه موردی: روستاهای دهستان طوس. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران. سال ۷. شماره پیاپی ۲۳. شماره ۴. صص ۷۴-۵۹.
- عامری، سید علی. سیاح البرزی، هدایت. سلیمی سبحان، محمدرضا. بالی چلندر، مصطفی. ۱۴۰۰. طراحی محیطی و تأثیر آن در پیشگیری جرم در فضاهای پیراشهری کلان‌شهر کرج مورد: هشترگرد. مجله توسعه فضاهای پیراشهری. سال سوم. شماره اول. پیاپی ۵. صص ۱۴۵-۱۵۸.
- عماری، حسن، قلیچ، مرتضی. ۱۳۹۲. درآمدی بر فضای بی‌دفاع شهری. تهران: انتشارات تپسا.
- کرمی، تاجالدین، زنگانه، احمد، میرزازاده، حجت. ۱۳۹۸. فضاهای پیراشهری و جمعیت‌پذیری حوضه آبریز ارومیه. مجله توسعه فضاهای پیراشهری. دوره ۱. شماره ۱. صص ۱-۸.
- کشاورزفضل، سمیه، منجری، ساناز. ۱۳۹۶. نقش کیفیت فضاهای باز شهری در تعاملات اجتماعی با مقایسه‌ی موردی میدان عتیق و نقش جهان در اصفهان. نشریه شباک. دوره ۳. شماره ۷-۸ (پیاپی ۲۷-۲۶). صص ۱-۱۹.
- کوردنر، گری دلبیو. ۱۳۹۰. کاهش ترس از جرم. ترجمه: اسماعیل حسنوند و احسان حسنوند. تهران: جامعه‌شناسان.
- لطفی، صدیقه. بردی آنامرادنژاد، رحیم. ساسانی‌پور، محمد. ۱۳۹۳. بررسی احساس امنیت در فضاهای عمومی (مطالعه موردی کلانشهر شیراز). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۵. شماره ۱۹. صص ۳۹-۵۶.
- لک، آزاده، رضانی، مینا. ۱۳۹۹. واکاوی کیفیت‌های محیطی تأثیرگذار در طراحی فضاهای مدیریت‌نشده زیر پل‌های شهری. معماری و شهرسازی آرمان شهر. دوره ۱۳. شماره ۳۱. صص ۱۹۳-۲۰۶.
- Aldrin, A. Nordin, A. Mohd Najib, M. Siti, R. 2012. **Validating Crime Prevention through Environmental Design Using Structural Equation Model**. *Procedia Social and Behavioral Sciences* VOL 36: PP 591-601.
- Amoateng, P., Cobbinah, P. B., & Owusu- Adade, K. 2013. **Managing physical development in peri-urban areas of Kumasi, Ghana: A case of Abuakwa**. *Journal of Urban and Environmental Engineering (JUUE)*, 7(1), PP 96-109.
- Annette, P, Joe Ravetz, J, Tosics, I .2012, **Towards European Policies to Sustain Urban-Rural Futures**, *Forest & Landscape, University of Copenhagen – LIFE Coordinator of PLURE*, p. 5.
- Blobaum, A., and Hunecke, M. 2005. **Perceived danger in urban public space-The Impacts of Physical Features and Personal Factors**, *Environment and Behavior*, 37: 465-486
- Colquhoun, I. 2004. **Design out Crime: Creating Safe and Sustainable Communities**, Architectural Press.
- Lab, S. P. 2010. **Crime Prevention**, Bowling Green State University: Anderson.
- Park, H. 2010. **Designing out Crime in South Korea: Qualitative Analysis of Contemporary CPTED-Related Issues**, *Asia Pacific Journal of Police & Criminal Justice*, 8(2): 21-48
- Rothrock, Sara, E. 2010. **Antiterrorism design and public safety: reconciling CPTED with the post** Massachusetts Institute of Technology. Dept. of Urban Studies and Planning
- Siti, R. Johari, N. & Mohd Najib. M. 2012. **The Relationship between Crime Prevention through Environmental Design and Fear of Crime**. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 68: PP 628-636.

- Tseng, C.H. 2006. **Safety Performance Analyzer for Constructed Environments (SPACE)**, Ph.D. Dissertation, the Ohio State University.
- Vocadin, I. K, Golub, T. L. 2011. **Fear of Crime in Zagreb, Croatia: Gender Differences in Face of Incivilities and Prior Victimization.** Journal of Criminal Justice and Security, 14(4), PP 435-459.

